

Slovní hodnocení

PaedDr. Zuzana Mařašová

Výzkumný ústav pedagogický v Praze

Proč a jak slovně hodnotit? Čemu se vyhnout? Na co naopak při slovním hodnocení nezapomenout?

Prostřednictvím slovního hodnocení učitel posuzuje úroveň žákova výkonu vzhledem ke stanoveným cílům vzdělávání a žakovým možnostem. Výhoda slovního hodnocení je v tom, že se neomezuje jenom na popis výkonů žáka, také naznačuje způsoby zlepšení a případné nedostatky, na kterých může žák dále pracovat (mluvíme o tom, že je hodnocení formativní). Slovní hodnocení může být jak průběžné (např. ústní forma, zápis do notýsku, dopis od učitele, záznam do speciální žakovské knížky apod.), tak finální (např. vysvědčení).

Na to, aby mělo slovní hodnocení skutečnou hodnotu, poskytovalo **žákovi kvalitní zpětnou vazbu** a zároveň ho dostatečně motivovalo, je potřeba nezapomínat na řadu věcí.

**co nejdříve,
co potom**

Na úvod může slovní hodnocení vysvětlovat důvod, proč je žák hodnocen, například konec školního roku. Předtím, než se začnou hodnotit rezervy (nedostatky) žáka, je potřeba vyzdvihnout jeho úspěchy.

**pozitivní tón
a objektivita**

Slovní hodnocení má být koncipováno pozitivně, přičemž učitel objektivně zhodnotí to, co žák v daném tematickém celku nebo školním roce zvládl a v jaké kvalitě. Učitel tak popisuje míru nebo úroveň, kterou žák dosáhl v požadovaném výstupu. Například: Učitel popisuje, co žák *umí, zvládá, je schopný, dokáže*, přičemž jsou **důležitá i odstíny těchto slovních spojení, jež odrážejí kvalitu výkonu**, například: *Výborně umíš...; umíš...; umíš..., když... (jen za určitých podmínek); umíš základy...; potřebuješ docvičit...*

**cesty
ke zlepšení**

Při slovním hodnocení je možné uvést i souvislosti, při kterých žák dosahuje lepších výkonů, například: *Lépe řešíš úkoly, když máš k dispozici více času a nic tě neruší*. Důležitým bodem je naznačení dalšího postupu, který ukazuje možný vývoj žáka. **Není potřeba zdůrazňovat, co žák neumí, je lepší napovědět, jak to může napravit.** Proto by měl učitel zohledňovat úsilí, které žák vynaložil, a také individuální předpoklady žáka pro daný vyučovací předmět.

Čemu se vyhnout

- **Nepoužívejme nekonstruktivní výrazy:** *neumíš, nedoveđeš, nemáš, nemůžeš* apod. Když žák skutečně něco neumí, je lepší naznačit, že může své výkony za jistých okolností změnit, např.: *Teď ještě neumíš, ale když...* (poskytnout návod, jak toho může dosáhnout).
- **Nekritizujme nedostatky.** Je mnohem vhodnější vyjádřit nedostatky ve formě potřeby, např.: *Potřebuješ... Velmi by ti pomohlo, kdybys...* apod.
- **Nezaměňujme hodnocení žáka s hodnocením jeho práce,** např.: *Jsi dobrý, jsi houževnatý* apod. nahradíme raději *Umíš dobře... Pracuješ velice houževnatě.*
- **Nesrovnávejme žáka s jeho spolužáky.**
- **Nepřehánějme a nezveličujme,** např.: *Jsi nepřekonatelný,* aby bylo hodnocení důvěryhodné.
- **Vyvarujme se osobních postojů,** jako např.: *Mám tě ráda, Líbí se mi, když...*, abychom co nejvíce udrželi objektivní charakter slovního hodnocení a nesklouzli k subjektivnímu posuzování na základě sympatií a antipatií.
- **Nepoužívejme formulace, které nedávají naději na zlepšení,** např.: *Je typické, že neumíš..., To jsi celý ty...* apod.

Za širší slovní hodnocení se nepovažuje zápis klasifikačního stupně jeho slovním ekvivalentem, například: *výborný, dostatečný* apod.

Jak vyjádřit sílu dobrého slova

TIPY

Očekávaný výstup z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání: *Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas.*

Čteš výtečně, rozumíš tomu, co čteš, i když je to text neznámý.

Významného zlepšení jsi dosáhl ve čtení. Je vidět, že na tom usilovně pracuješ.

I neznámý text čteš hezky a rozumíš mu. Zatím se ti nedaří číst celkem bez chyb. Bylo by dobré čtení častěji procvičovat.

Čteš zřetelně a plynule, lépe textu rozumíš, když čteš pomaleji. Pomohlo by ti čtení zajímavých knížek.

Slovní hodnocení má postihovat i **úroveň klíčových kompetencí žáka.** I když je nutné rozvíjet klíčové kompetence průběžně ve všech předmětech, je snazší hodnotit například kompetence k řešení problémů v matematice nebo kompetence komunikativní v češtině. Jednou z možností je rozčlenit jednotlivé kompetence na menší části, které je lehčí pozorovat a hodnotit.

**hodnocení
klíčových
kompetencí**

kritéria klíčových kompetencí

Například kompetence k učení si učitel může sám rozčlenit na několik kritérií: *Žák: pracuje samostatně, prokazuje iniciativu, dokončí práci ve stanoveném čase, řídí se instrukcemi a pokyny, setrvává v práci i při potížích, pečlivě prezentuje práci, vyhledává a třídí informace apod.*

Splnění kritéria si učitel jednoduše zaznačí do tabulky: *výborně dovede...; dovede...; někdy dovede...; potřebuje zlepšit... apod.*

Výsledek pozorování učitel slovně ohodnotí, např.:

- *Výtečně prezentuješ svou práci.*
- *Práce dokončíš a odevzdáváš většinou ve stanoveném čase.*
- *Při práci někdy projevuješ snahu a zájem.*
- *Pracuješ samostatně a s nadšením, pomohlo by ti, kdybys pracoval trpělivě, i když se objeví potíže.*

Ve slovním hodnocení by měl učitel na konci školního roku popsat to, v čem žák vynikal a s čím má největší problémy. **Rozvíjení klíčových kompetencí je nezbytnou součástí všech činností, proto není potřeba hodnotit je odděleně.** Ke srovnání je možné nahlédnout do krátké ukázky slovního hodnocení.

PRAXE

Ukázka – Slovní hodnocení žáka 3. ročníku

Jirko,

v tomto školním roce jsi pracoval opět s elánem a chutí něčemu novému se naučit. Samostatně, zodpovědně a velmi pečlivě plníš všechny povinnosti. Své činnosti si dokážeš naplánovat a vždy se je snažíš dokončit. Na vyučování se připravuješ soustavně a důsledně. Pracuješ vytrvale a ctízádně. (kompetence k učení)

V oblasti Jazyk a jazyková komunikace jsi prokázal, že se celkem dobře orientuješ v mluvnických jevech a umíš je používat v ústním i písemném projevu. Ve druhém pololetí sis osvojil základní řady vyjmenovaných slov a snažíš se uplatňovat pravidla psaní í, ý, y, ý po obojetných souhláskách v kořenové části slov. Občas se sice ve Tvých textech a v diktátech objeví nějaké chybičky, ale soustavným procvičováním je časem určitě odstraníš. Písmo máš čitelné a úhledné.

Tvé čtenářské schopnosti jsou dobré. Čtení se už pro Tebe stalo nástrojem, pomocí kterého získáváš nové informace. Texty a knihy zvládáš číst s porozuměním nahlas i tiše, dovedeš se vyjádřit k jejich obsahu. Velice poutavě umíš dramaticky ztvárnit některé situace a zajímavě pracuješ v roli. (kompetence komunikační) Rozlišuješ základní žánry literatury pro děti.

V anglickém jazyce prokazuješ, že jsi schopný tvořit krátké dialogy s použitím probrané slovní zásoby. Rád se zapojuješ do samostatných i skupinových činností. Celkem pohotově odpovídáš na otázky a aktivně užíváš základní slovesa. Daří se Ti i ve čtení jednoduchých textů. Tvá výslovnost je stále lepší.

V matematice máš bezpečně zvládnutou většinu probraných postupů, které dovedeš používat při praktických úkolech. Rychle chápeš souvislosti. (kompetence k řešení problémů) Umíš písemně i ústně sčítat i odčítat čísla v oboru do 1000. Naučil ses také dělit se zbytkem dvouciferná čísla. S rozvahou řešíš příklady se závorkami. Uplatňuješ přitom správné pořadí početních úkonů. Při geometrii si počínáš velice pečlivě. Tvé rýsování je vždy čisté a přesné. Zvládáš také porovnávat velikosti geometrických útvarů a odhadovat i měřit délky úseček. Rozeznáváš a modeluješ jednoduché souměrné útvary v rovině.

V oblasti Člověk a jeho svět dokážeš vyhledávat na přehledném plánu Prahy historicky a kulturně důležitá místa a sdělit o nich krátkou informaci. (kompetence občanské) Orientuješ se v čase a provádíš základní převody jednotek času. Máš přehled o živé a neživé přírodě. Zvládáš provádět jednoduché pozorování přírody, zaznamenávat a hodnotit jeho výsledky. Při činnostech umíš vyhledávat potřebné informace v přiměřeně náročných textech, encyklopediích a na internetu. (kompetence k učení)

Oblast Kultura ducha a těla je Tvou nejoblíbenější. Jsi tělem i duší sportovec. Pohybuješ se rychle, obratně a respektuješ pravidla her. (kompetence pracovní) Máš smysl pro rytmus a rád zpíváš. Výtvarné činnosti Tě baví a uplatňuješ při nich svou tvořivost.

Jirko, chtěla bych Ti poděkovat za čas, který jsi věnoval nám ostatním při práci ve Školním parlamentu (kompetence občanské), ale i ve třídě (kompetence sociální a personální). Přeji Ti hodně štěstí v příštím roce a těším se na naši další spolupráci.

Závěrem

Slovní hodnocení klade vysoké nároky na učitele, a to nejen na jeho pozorovací schopnosti, ale také na bohatství jeho slovní zásoby, proto je nutné brát ohled i na počet žáků, které chceme hodnotit. Odměnou za tuto námahu budou spokojené tváře žáků a důvěra, že jejich úsilí bude oceněno.

Použitá literatura:

- Bistáková, E. *Slovné hodnocenie žiakov dobrým slovom*. Bratislava: Didaktis, 2004.
- Červenka, S. Proč mám výhrady ke známám. In: *Slovní hodnocení*. Kroměříž: IUVENTA, 1994.
- Číhalová, E., Mayer, I. *Klasifikace a slovní hodnocení*. Praha: Agentura STROM, 1997.
- Kolář, Z., Šikulová, R. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2005.
- Novák, J. A. *Dítě ve škole: školní hodnocení*. Praha: EM – Effect, 1990.
- Slavík, J. *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál, 1999.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2005.